

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

**Práce s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních
v Českých Budějovicích**

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Autor práce: Filip Hrubý

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

Forma studia: prezenční

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

17. června 2008

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Pavlu Kuchařovi, Ph.D.

za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Rovněž touto cestou děkuji za pomoc se zpracováním a velkou podporu své partnerce, Bc. Janě Luňákové.

Obsah:

ÚVOD	6
1 Kdo jsou Romové	8
1.1 Romská národnostní menšina	8
1.2 Původ a historie Romů	10
1.2.1 Cesta do Evropy	10
1.2.2 Historie Romů v českých zemích.....	11
1.2.2.1 Situace po roce 1989	13
1.2.2.2 Snahy o asimilaci Romů v letech 1945-1989.....	14
2 Romská specifika	15
2.1 Kulturně-historická specifika	15
2.1.1 Jazyk	16
2.1.2 Emoce.....	17
2.1.3 Rodina	17
2.1.4 Bydlení a způsob obživy	19
2.2 Bariéry v integraci	20
2.2.1 Romové jako sociálně vyloučená skupina	20
2.2.2 Diskriminace	22
2.2.3 Vzdělání	22
2.2.4 Identita.....	23
2.2.5 Trestná činnost a závislosti	25

3	Výchovné působení ve volném čase.....	26
3.1	Volný čas a jeho funkce	26
3.2	Práce s romskou mládeží.....	27
3.2.1	Osobnost pedagoga	27
3.2.2	Vzdělání	29
3.2.3	Identita.....	30
3.2.4	Komunikace s mladými Romy.....	31
4	Práce s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních v Českých Budějovicích	32
4.1	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	33
4.2	Průběh šetření.....	33
4.2.1.	Předběžné šetření	33
4.2.2.	Dotazníkové šetření.....	33
4.3	Shrnutí výsledků	39
	ZÁVĚR.....	40
	Seznam použitých zdrojů	41
	Seznam příloh	42
	Přílohy	43
	Abstrakt	50

ÚVOD

Hledání zaměření mojí bakalářské práce v oblasti pedagogiky volného času nebylo jednoduché. Za dobu studia jsem měl možnost poznat několik cílových skupin, kterými bych se rád zabýval.

Díky praxím, které mi Teologická fakulta nabídla a kterých jsem se zúčastnil, jsem poznal práci s romskou mládeží v Salesiánském středisku mládeže, dále se zdravotně postiženými dětmi a mládeží v Dětském centru Arpida, s kterými jsem se zúčastnil letního tábora v roli instruktora, kdy jsem se o klienty staral prakticky 24 hodin denně. Další novou a velmi zajímavou zkušeností pro mě byla praxe v Centru denních služeb Domino, kam docházejí plnoletí lidé s různým duševním onemocněním. Všechny tyto instituce mi dali zakusit nové zkušenosti, kterých si cením.

Hlavní důvod, proč jsem si vybral téma, které se týká práce s romskou mládeží je tento.

Stejně jako pro velkou část občanů se můj vztah k této menšině tvořil na základě negativní dílčí zkušenosti s jejich vystupováním, všeobecného nepozitivního povědomí a toho, jak je nám tato menšina prezentována ze strany komerčních českých médií. Kontakt s mladými Romy, nejprve na sídlišti Máj při sportovních odpoledních, a později přímo v Salesiánském středisku mi umožnil poznání této skupiny obyvatel z jiného úhlu, troufnu si říct autentičtěji. Dal mi poznat, že naše odmítání, averze, či předsudky, kterými je společnost přeplněná, pramení z velké části z naprosté neznalosti jejich prostředí, historie a kultury.

Ano, Romové jsou problémovou skupinou, pro nás obtížně pochopitelnou a snadno zavrženíhodnou. Ovšem může to tak být jen do té doby, dokud budeme stavět své pravdy a závěry na tom, jak se nám jeví, tedy posuzovat je z hlediska mentality, kultury a hodnot českého národa. Při hlubším poznání pochopíme, že jednají, podle poměrně zřetelných a jasných vzorců chování, které jim v minulosti

pomáhali přežít v původní vlasti. Ty byly dále obohaceny zkušenostmi z prostředí Evropy, které pro ně po staletí bylo značně nepřátelské. Poznal jsem, že pro klidné soužití našich kultur je důležité, aby se Romové cítili bezpečně a mohli naši vlast považovat také za svou, za svůj Domov. Samozřejmě druhou stranou mince jsou samotní příslušníci menšiny, kteří musí o toto soužití také stát a aktivně na něm pracovat, rozvíjet svoje schopnosti a respektovat hodnoty majoritní společnosti. Domnívám se, že potom je jen otázka času (ne krátkého), kdy se podaří staletými nabyté postupy a obranné mechanismy, které mohou mít i formu nenávisti, nepřizpůsobivosti, trestné činnosti, či vypočítavosti odstranit. Romové budou žít vedle nás a společně s námi.

Cílem mojí práce je seznámení s historií, tradicemi a dalšími specifiky Romů, objasnění hlavních bariér v jejich pozitivním zapojení do naší společnosti a přiblížení, jakým způsobem k tomuto zapojení napomáhají českobudějovická nízkoprahová zařízení, která s romskou mládeží pracují.

Tato práce vznikala na základě teoretického zpracování zdrojů s důrazem na literaturu autorů, kteří se dlouhodobě problematikou romské menšiny a česko-romského soužití zabývají, např. Davidová, Navrátil, Hübschmannová, Kuchař a další.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola hovoří o tom, kdo vlastně Romové jsou, odkud pocházejí a jaký byl vývoj jejich společnosti při cestě do střední Evropy.

Druhá část seznamuje čtenáře se specifiky romské kultury a mentality, a na ně navazuje popis klíčových problémů, se kterými se naše kultury potýkají na cestě k romské integraci.

Třetí část je věnována výchovně vzdělávacím možnostem práce s mladými Romy hlavně ve volném čase tak, aby úspěšná integrace byla možná.

Čtvrtá kapitola je praktická a věnuje se výsledkům, které jsem získal během šetření. Snaží se nastínit situaci v českobudějovických nízkoprahových zařízeních, do jaké míry je práce s Romy úspěšná a zda skutečně přispívá k výše uvedeným cílům.

1 Kdo jsou Romové

Odpovědět na tuto, na první pohled snadnou, otázku není tak jednoduché. V první kapitole si přiblížíme několik různých úhlů pohledu a také stručnou historii romského národa, respektive vývoj jeho postavení ve společnosti.

1.1 Romská národnostní menšina

Podle § 2 zákona č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin je národnostní menšinou označováno společenství občanů žijících v České republice, kteří se odlišují od většinové společnosti etnickým původem, jazykem, tradicemi a kulturou a projevují vůli o zachování a rozvoj svébytnosti společenství, které se historicky utvořilo.

Příslušníkem romské národnostní menšiny, tedy Rom, je dle tohoto zákona občan, žijící na území České republiky, hlásící se romské národnosti.¹

S tímto určením ale nevystačíme. Při sčítání lidu v roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo necelých 12 tisíc občanů České Republiky,² ovšem odhady v literatuře se shodují na jejich přibližném počtu 300 tisíc. Dnes se velká část Romů ke své národnosti nehlásí, neboť jim v historii přinášela a do jisté míry stále ještě přináší množství komplikací.

Pojďme si ukázat další tři pohledy na to, kdo je Rom. Žádný z těchto pohledů však, dle mého názoru, nemůže stát samostatně:³

¹ Srov. *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Praha: 2001 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW : <<http://www.mvcr.cz/sbirka/2001/sb104-01.pdf>>.

² Srov. Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: 2001 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW : <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+%28NUTS2%29&stranka=1&kapitola_id=20>.

³ Srov. URBAN, K. *Policie v multikulturní společnosti* [online]. Červený Hrádek: 2006 [cit. 15.5.2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/04/manual.html>>.

Hledisko etnické identity

Z pohledu etnické identity je Rom ten, kdo se považuje za příslušníka Romského národa. Ovšem tato národnostní či etnická identita je důsledkem výchovného, politického a osvětového působení. Není ničím vrozeným a daným. V kontextu tradiční romské kultury je tento pocit sounáležitosti odvozován zejména od rodové příslušnosti.

Hledisko kultury

Dle kritéria kultury je Rom ten, kdo sdílí tradiční romskou kulturu. Do té můžeme zahrnout způsob myšlení, systém hodnot, životní strategie a normy řídící život člověka. V tomto smyslu jsou největší rozdíly mezi Romy a majoritou ve způsobu života, řešení problémů a principech sociální organizace, nikoli v barvě pleti, či jimi vnímané identitě.

Hledisko antropologických znaků

Rom je z tohoto pohledu ten, kdo má charakteristické fyziologické, tedy fyzické a biologické znaky. Těmi jsou barva pleti, vlasů, očí, rysy tváře, krevní skupina a další. Ani tento pohled není sám o sobě dokonale pravdu vypovídající. Podle něj jsou totiž Romové jednak ti, kteří sdílejí tradiční hodnoty romské kultury a myslí i jednají tedy dle majoritě naprosto odlišných vzorců, ale i ti, kteří jsou kulturně součástí většinové společnosti.

Identita a fyziologické znaky se někdy mohou vylučovat. Lidé, kteří vypadají jako Romové, mohou být nositeli jakékoli kultury. Kultura se totiž získává výhradně učením, nikoli geneticky.⁴

Etnickou skupinu a její kulturní charakteristiky zároveň nelze vázat na jeden určitý antropologický typ. V každé etnické skupině je více typů. Převažují typy

⁴ Srov. URBAN, K. *Policie v multikulturální společnosti* [online]. Červený Hrádek: 2006 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policeista/2006/04/manual.html>>.

smíšené. Etnická skupina je pojem kulturní, zatímco antropologický typ je pojem biologický.⁵

1.2 Původ a historie Romů

1.2.1 Cesta do Evropy

Chceme-li se dozvědět více o původu a historii Romů, narazíme na absenci vlastních písemných záznamů. Historikové, kteří se zabývali studiem romských kořenů, vycházeli z dobových pramenů. Nedostatkem je, že tyto prameny nepocházejí od Romů samotných, ale spíše popisují situace, jaký postoj k nim zaujímala většinová společnost, potažmo panovníci těch kterých zemí. Tento nedostatek způsobil, že s historiky začali spolupracovat lingvisté a také antropologové.⁶

Romové pocházejí z Indie. Odtud odcházeli v několika migračních vlnách, v dlouhém časovém období, pravděpodobně mezi 5. – 9. stoletím.⁷

Jejich cesty vedli přes Blízký východ do střední a východní Evropy, ale také přes Egypt a severní Afriku až do Španělska, soudě podle romských slov podobných se slovy jazyků těchto oblastí. Zastavili se i v Persii, Malé Asii, Řecku a dnešním Turecku, kde první zmínky o nich pochází z 9. století. Doložený příchod do střední Evropy je datován do 13. století, do našich zemí přibližně na přelom století čtrnáctého a patnáctého.

Proč vlastně Romové z Indie odcházeli? Jejich postavení v původní vlasti procházelo vývojem a mělo spíše sestupný charakter. Na živobytí si vydělávali řemeslnou prací, zejména kovářstvím. V tradičních řemeslných dovednostech byli velice zruční, ale dokázali také pobavit publikum hudbou, tancem a různými kejklemi. Když byla nouze, vypomáhali si, jak se dalo, často také žebrotou. Tento

⁵ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj identity romské mládeže*. Disertační práce. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.

⁶ Srov. NEČAS, C. *Romové v české republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – vydavatelství, 1999, s. 9.

⁷ Srov. Dějiny Romů [online]. *Muzeum romské kultury*. Brno, 2000-2005 [cit 15.5.2008].

Dostupné na WWW:

<http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=35>.

způsob obživy je nutil kočovat, tedy hledat neustále nová místa, kde bude o jejich umění zájem.⁸

V Evropě se Romové pohybovali v mnoha skupinách. Tyto se od sebe lišily dialektem, kulturou, způsobem obživy i tím, jak vycházeli s majoritou.⁹ V postojích neromského obyvatelstva k nim jsou proto v různých zemích značně rozdíly.

Můžeme říci, že prvotní přijetí Evropou bylo z dnešního pohledu příznivé. Zdá se totiž, že byli dobří diplomaté. Od německého císaře a českého krále Zikmunda získali dva ochranné glejty, později v roce 1422 od papeže Martina V. list, který jim ukládal, aby sedm let putovali evropskými zeměmi jako kající. Podařilo se jim totiž přesvědčivě vyprávět o tom, že jsou odsouzeni k putování, protože jejich předci neposkytli pomoc Svaté rodině, když prchala před Herodem. Tento list jim zaručoval ochranu, právo na pomoc a na almužny.¹⁰

Zanedlouho ale přišel zlom. Církev odhalila jejich falešné úmysly a byli podezříváni, že špehují pro Turky. Samozřejmě také byli antropologicky odlišní, což ještě umocňovalo odmítání usedlým obyvatelstvem. Jelikož řemeslo a obchod spadaly v té době v Evropě pod jednotlivé cechy a Romové nenacházeli jako řemeslníci uplatnění, začali se navíc množit krádeže, a tedy i stížnosti od obyvatelstva. Pařížský arcibiskup vyloučil v roce 1427 Romy z církve a rázem se z poutníků stali štvanci.¹¹

1.2.2 Historie Romů v českých zemích

Jak jsem uvedl, první věrohodné zmínky o příchodu Romů do českých zemí pocházejí z přelomu čtrnáctého a patnáctého století. Dokladem je spis Staří letopisové čeští z roku 1416, kde se píše že „...*také tohoto léta vláčili se cikáni po české zemi a lidi mámili...*“. Z roku 1399 také pochází zmínka o jistém Cikánovi -

⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 13.

⁹ Srov. tamtéž, s. 14.

¹⁰ Srov. *Dějiny Romů* [online]. Muzeum romské kultury. Brno, 2000-2005 [cit 17.5.2008].

Dostupné na WWW:

<http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=35>.

¹¹ Srov. tamtéž.

jihočeském lupiči.¹² Ta je ale zpochybnitelná, jelikož se mohlo jednat pouze o přezdívku, která se tehdy ve šlechtických kruzích užívala.¹³

V Čechách a na Moravě, přestože zde rovněž platila četná nařízení a sankce, byla situace pro Romy příznivější. Tvrdý postup proti nim byl uplatňován zvláště Ferdinandem I. (1503-1564) a rovněž Leopoldem I. (1640-1705). Nejprve byl vydán mandát uzákoňující jejich útlak a zabíjení, později byli vypovězeni ze země, prohlášeni za psance. V 18. století, za vlády Marie Terezie a Josefa II., proběhl pokus o jejich asimilaci, to znamená o naprosté přizpůsobení normám a hodnotám většinové společnosti. Cikánština byla zakázána, stejně tak i tradiční oděv. Kováři nesměli pracovat vsedě, jak měli ve zvyku, nýbrž vestoje, jako ostatní. Děti byli matkám odebírány a posílány na převýchovu.¹⁴

Za první republiky byl důsledkem Perzekučního zákona č. 117 z roku 1927 soupis veškerého cikánského obyvatelstva a tuláků žijících po cikánsku. Pro Romy typické kočovnictví tím bylo rázem postavené mimo zákon, jelikož bylo chápáno jako tuláctví. Tito dostávali tzv. cikánské legitimace. Ale to už se blížila druhá světová válka.¹⁵

Vypuknutím druhé světové války (1939-1945) začala genocida Romů. Byli hromadně transportováni do pracovních a později koncentračních táborů v Letech u Písku, v Hodoníně u Kunštátu a samozřejmě v Osvětimi. Mezi 20 000 evropských romských vězňů jich asi 5000 pocházelo z českých zemí a odhaduje se, že jen 1000 z nich přežilo.¹⁶

Romové, spolu s Židy, jakožto občané druhé kategorie, umírali také při pokusech, které prováděl Dr. Josef Mengele. Odhaduje se, že asi 94 % romských vězňů zemřelo. Celkem jich bylo za války v Evropě zabito na půl milionu. Šotolová dokonce uvádí, že jich v Čechách a na Moravě zůstalo jen asi pět set.¹⁷

¹² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 16-17.

¹³ Srov. *Dějiny Romů* [online]. Muzeum romské kultury. Brno, 2000-2005 [cit 17.5.2008]. Dostupné na WWW:

<http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=35>.

¹⁴ Srov. MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestu*. Červený Kostelec: Fabián, 1998, s.16.

¹⁵ Srov. tamtéž, s.16

¹⁶ Srov. tamtéž, s.16

¹⁷ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 13-14.

1.2.2.1 Snahy o asimilaci Romů v letech 1945-1989

Po válce někteří Romové ze Slovenska, Rumunska, Maďarska, Polska a dalších zemí migrovali do průmyslových center a pohraničních oblastí Čech a Moravy. Důvodem bylo zejména hledání práce v průmyslu, což bylo dáno nedostatkem pracovních příležitostí v okolí původních romských osad, a hledání lepších podmínek k bydlení. Tyto osady byly za druhé světové války likvidovány Hlinkovými gardami a obyvatelé přežívali v lesích.¹⁸

Stát se začal zabývat tzv. cikánskou otázkou tak, že si nejprve vyžádal v roce 1951 zprávu o počtu Romů a způsobu jejich života. Na základě ní vydal o rok později směrnici s názvem Úprava poměrů osob cikánského původu, jež byla programem převýchovy. Zdůrazňoval zejména vzdělání, zapojení se do pracovního procesu, usazení kočovných cikánů. Dále výchovu majority k odstranění rasové diskriminace a důkladnou evidenci cikánského obyvatelstva.¹⁹

Tento přístup, přestože se jevil pokrokově, byl v praxi používán naprosto nedůsledně. Navíc potlačoval veškeré původní znaky romství a hodnoty většinové společnosti pokládal za ideál.²⁰

Další významné změny přinesl rok 1958. Vyšel zákon č. 74 Sb. o trvalém usídlení kočujících osob a trestnou se stala i neohlášená změna bydliště.²¹

Komunistická politika se snažila o skrytou i otevřenou asimilaci Romů zákazem používání romského jazyka, rozbíjením romských komunit, jejich rozptýlením mezi bílé, převýchovou dětí ve výchovných ústavech, či dokonce protizákonnou sterilizací romských žen bez jejich souhlasu. Nicméně v roce 1969 byl ustanoven Svaz Cikánů – Romů, v němž pracovala řada významných romských osobností. V roce 1972 Romové přišli s požadavkem uznání statutu národnosti. Nejenže neuspěli, ale o rok později byl tento spolek v duchu tehdejší politiky rozpuštěn.²²

¹⁸ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 17.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 17-18.

²⁰ Srov. Český rozhlas. Historie Romů [online]. *Romové v České republice*. Praha, 1997-2008 [cit. 2.6.2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18785>>.

²¹ Srov. MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestu*. Červený Kostelec: Fabián, 1998, s.17.

²² Srov. tamtéž, s.17.

1.2.2.2 Situace po roce 1989

Listopad 1989 byl velkým předělem v životě občanů tehdejší ČSSR, Romy nevyjímaje. Otevřely se jim možnosti pěstovat svoji osobitou kulturu, svůj jazyk a zapojit se do veřejného života.²³

V roce 1990 kandidovala do parlamentu vzniklé ČSFR první romská politická strana Romská občanská iniciativa a do parlamentu bylo za různé politické strany zvoleno celkem 11 romských poslanců.²⁴

Po rozdělení Československa nastal problém s občanstvím Romů. Někteří zde žijící mají slovenskou státní příslušnost. Styk s úřady byl pro mnoho Romů složitý natolik, že tehdy nezískali české státní občanství. Nemálo z nich nemělo občanství žádné a stali se z nich bezdomovci, což je dostávalo opět na hranici zákona.²⁵

Podle Nečase byl zákon č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí státního občanství, na jehož základě došlo k uvedenému, chápán jako účelově namířen přímo proti Romům. Podmiňoval totiž získání občanství pětiletou bezúhonností. Tvrdość tohoto ustanovení zmírnila jeho novela v roce 1998.

Jak uvádí Říčan, ze strany povětšinou neromských romistů byl po revoluci zahájen pokus o romskou podobu českého národního obrození. Začíná vycházet romský tisk, Romové dostávají prostor ve veřejnoprávních médiích, pořádají se četné kulturní akce, vznikají romské básně i próza. Na vysokých školách se studuje romský jazyk a kultura.²⁶

Romové začali díky této svobodě hledat svou identitu a rozvíjet svou kulturu. Vznikají mnohé romské iniciativy a sdružení hájící práva Romů. Ty se zároveň snaží o podporu jejich integrace, tedy začlenění do občanského života při zachování prvků romské identity. Tyto iniciativy, ale i stát a dokonce i evropské nadace, podporují vzdělání, výchovu, sociální programy a aktivní politiku zaměstnanosti.²⁷

²³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 29.

²⁴ Srov. Český rozhlas. Historie Romů [online]. *Romové v České republice*. Praha, 1997-2008 [cit. 2.6.2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18896>>.

²⁵ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 22.

²⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 29

²⁷ Srov. *Poznáním k porozumění*. Český Krumlov, 2004. Příručka pro výuku o romské menšině na základních školách. ICOS Český Krumlov.

2 Romská specifika

Jaké jsou typické charakteristiky romství? Pojdme se podívat blíže na to, jakým způsobem fungují jejich rodiny, jaké mají tradice a kulturu, co dělá Roma Romem, čím se od nás odlišují. Právě z těchto prvků můžeme odhadovat jejich hodnoty.

Naše poznání romské mentality je naprosto nezbytné. Umožňuje nám vytvářet podmínky pro jejich úspěšnou integraci při zachování specifických odlišností a tím pro klidné soužití našich rozdílných kultur.

2.1 Kulturně-historická specifika

Většina národnostních menšin žijících v České republice se od nás liší především jen jazykem a několika kulturními zvyklostmi. Ty zasahují především sféru soukromou. Rozdíly jsou tedy spíše osobní, než národnostní. Ať se jedná o Poláky, Němce, nebo třeba Maďary, ti všichni mají nám podobný žebříček hodnot a můžeme se s nimi tedy snadno domluvit.²⁸

Romové jsou naproti tomu velmi odlišní. Jejich kultura nevznikala, tak jako naše, na základě antické vzdělanosti a křesťanství či judaismu. Romská vzdělanost donedávna spočívala ve sdílení rodových tradic a řemesel. Problémy v našem soužití často spočívají v neznalosti druhé skupiny a tedy v nedorozuměních. Od nedorozumění je krůček k předpokládání zlých úmyslů a vzájemnému osočování.²⁹

Proč například Romové vyhazují nesnědené jídlo? Z našeho pohledu by se zdálo, že prostě plýtvají a mají tedy peněz dost. Důvod je ale jiný. V indickém podnebí, kde je horko, vlhko a množství hmyzu, nebylo možné uchovávat potraviny déle, než několik hodin. Navíc všude kolem rostla spousta tropického ovoce a rostlin, jen natáhnout ruku. Tato tradice se uchovala. Před časem se mi

²⁸ Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. in: *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s.6

²⁹ Srov. tamtéž, s.6-7.

dostal do ruky časopis, v němž byla jedna Romka znechucena, když jí v bílé rodině nabídli jídlo ohřívané.

Stejně tak, když dům podlehl povětrnostním vlivům, byl spálen a postaven nový. Materiálu, tedy palmových listů a hlíny, bylo všude dost. Dalším příkladem rozdílnosti je fakt, že v romské rodině se pere prádlo každý den. Z hygienických důvodů to tak v Indii bylo třeba. Není tedy namístě napomínat děti, že se přes den umažou. Ráno budou zase jako ze škatulky. Těchto zvyklostí, které si Romové po svých předcích udržují, je mnoho. Jak jsem již nastínil, při neznalosti je můžeme obviňovat ze zlých úmyslů, z nedbalosti a přisuzovat jim i další zavrženíhodné vlastnosti.³⁰

2.1.1 Jazyk

Jazyk, kterým mezi sebou lidé mluví, je jednou ze základních složek jejich etnické identity a nositelem kultury.³¹

Romština patří do skupiny jazyků novindických a dá se zjednodušeně říci, že její slovní zásoba sestává ze tří vrstev. První vrstvou jsou slova z hindštiny, jakožto původního jazyka Romů. Druhou vrstvou tvoří slova převzatá z jazyků zemí, kterými na svých cestách procházeli a kde se na delší dobu zastavili. Třetí nejnovější vrstvou jsou slova převzatá z jazyka země, kde se usadili, u nás tedy češtiny. Ve třetí vrstvě se jedná o výrazy pro konkrétní předměty i abstraktní pojmy, které dříve nepotřebovali.³²

Romové v České republice používají zejména východoslovenský dialekt romštiny, a to asi z osmdesáti procent. Jde tedy o slovenské Romy. Slovenská romština má narozdíl od češtiny osm slovních druhů, osm pádů a navíc i pád nepřímý. Výslovnost je fonetická, tedy víceméně shodná s pravopisem.

Bohužel je málo těch, kteří si romštinu udrželi. Vlivem asimilačních technik a rozptylu mezi bílé obyvatelstvo buď romštinu zapomínali, nebo ji přestali téměř

³⁰ Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. in: *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s.6-9.

³¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 87

³² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 20-24.

používat. Jistě pádným důvodem byla jakási snaha oprostít se od nálepky Rom, na kterého se společnost stále dívá skrz prsty. Do slovní zásoby stále více zasahují různé výpůjčky z češtiny. Na děti se doma mluví touto směsicí dialektů romštiny, slovenštiny a češtiny, což jim působí nemalé problémy ve školách, kde se na ně mluví jiným jazykem, než tím, který slyší doma.³³

2.1.2 Emoce

Romové jsou při jednání velmi emotivní, dokonce i tam, kde bychom my žádné emoce nečekali. V jakém jsou rozpoložení poznáme už z dálky. Neznají a nerozumí našemu neustálému klidu navenek, přestože nás něco trápí. Zvýšení hlasu, křik, rozhazování rukama, tím Rom vyjadřuje, že o něco stojí, že o to bojuje. Často vyřknou i hrubé slovo s cílem být čitelnější. Žijí tady a teď a za chvíli zapomínají, že nějaký konflikt proběhl.³⁴

Velikou doménou Romů je schopnost empatie, velmi snadno a rychle se vcítí do pocitů druhého. Nepotřebují k tomu slova. Dokážou emoce vyčíst z držení těla, pohledu očí. Dovedou podržet člověka v tísní, ale také pořádně oslavit radost a veselí, které patří k životu.³⁵

2.1.3 Rodina

Rodina vždy byla a dodnes stále je, i když v poněkud modifikované podobě, pro Roma nejvyšší hodnotou.³⁶ Na rozdíl od nás do ní naprosto samozřejmě zahrnují i příbuzné, které my už pokládáme za vzdálené. Obvykle celé toto široké společenství žilo pospolu v jedné osadě nebo čtvrti a pojila je rodinná solidarita a tradice. Zajišťovalo ochranu sociální. To znamená, že nikdo nezůstal sám. Dále psychologickou, neboť se všechny problémy řešili společně, a také ekonomickou

³³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 20-24.

³⁴ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. Zkušenosti se vzděláváním dospělých Romů na nevládní úrovni po roce 1990. In LISÁ, H. *Romové v České Republice (1945-1998)*. Praha: Socioklub, 1999, s. 408-409.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 408-409.

³⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 99.

tím, že poskytovalo obživu pro všechny. Vyhnání z rodiny bylo tudíž velkým trestem, dotyčný tím ztrácel veškeré své sociální i lidské jistoty.³⁷

Vzájemná solidarita byla patrná i mezi sousedy. Když například žena potřebovala něco do kuchyně, došla za sousedkou, která jí potřebnou surovinu dala. V podstatě neexistovalo žádné absolutní vlastnictví. Nárok, kteří si dělají gádžové, tedy bílí lidé, na majetek, Romové odsuzovali. Neexistovalo, aby jeden Rom měl a druhý ne.³⁸

Hlavou romské rodiny byl vždy muž, ovšem jeho povinností bylo pouze odevzdat peníze ženě, pokud tedy pracoval, a udržovat dobré vztahy s přáteli. Žena obstarávala celou domácnost. Vychovávala děti, vařila, sháněla oblečení, dělala i z našeho pohledu mužské práce. Na postavení ženy v rodině poukazuje i jedno romské přísloví. V překladu do češtiny zní takto: „Správná žena umí obstarat chleba, správná žena udělá z jedné koruny dvě.“³⁹

Žena byla mužem často bita, zvláště ze žárlivosti, což prý patří k lásce a kdo nebije, nemiluje. Zajímavé je, že muž se běžně dopouštěl nevěry, zatímco u ženy bylo toto neospravedlnitelné a v případě, že se jí dopustila, byla surově bita, či ostříhána dohola.⁴⁰

Lidé v těchto komunitách byli zvyklí se dotýkat, být odkázáni jeden na druhého. Problémy se řešili hromadně, vyslechli se názory všech a tedy jakékoli rozhodnutí dělal kolektiv, rozhodoval i o tom, zda dítě půjde školy. V českých školách, kde se vyžaduje samostatnost, mladí Romové naráží. Nebyli zvyklí jednat sami za sebe, často rezignují a ztrácejí při vyučování koncentraci.⁴¹

Vztah k dětem se vyznačoval vřelostí. Starší sourozenci vychovávali mladší, je tomu tak i dnes, již jsem se osobně setkal se situacemi, kdy romská dívka

³⁷ Srov. Český rozhlas. Rodina [online]. *Tradiční život Romů*. Praha, 1997-2008 [cit. 3.6.2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>.

³⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 46-47.

³⁹ Srov. Český rozhlas. Rodina [online]. *Tradiční život Romů*. Praha, 1997-2008 [cit. 3.6.2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>.

⁴⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 46.

⁴¹ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České Republice. In SIROVÁTKA, T. et al. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s.122-125.

nechodila do školy, protože hlídala mladší sourozence. Děti bylo hodně a rodina zachovávala tradiční mravy. Romské dítě nesmělo před dospělými mluvit vulgárně. Také se rodiče před dětmi nikdy neobnažovali, neukazovali se ani ve spodním prádle.⁴²

Ani denní režim není u Romů úplně takový, jakým se řídí majorita. Člověk dříve vstal, když se vyspal a usínal, když byl unavený. Jedl, když měl hlad. Dnes samozřejmě, pokud člověk pracuje, nebo chodí do školy, nějaký režim nastolit musí.⁴³

V poslední době se setkáváme v romských rodinách s násilím na dětech, jejich zanedbáváním. Je to zapříčiněno, mimo jiné, závislostmi všeho druhu - na alkoholu, drogách, automatech.⁴⁴

Sami Romové říkají, že vztahy mezi členy velkých rodin slábnou a stávají se víc gádžovskými. Především je to jejich vytržením z velkorodin, kde díky několikageneračnímu soužití probíhala automaticky i jakási sociální kontrola. Pohromou pro rodiny byla i dobře míněná snaha sociálních pracovníků, kteří vidouce špinavé, hladové dítě usoudili, že musí být odebráno rodičům. Romové v dětských domovech, či v domovech pro seniory? Dříve, díky soudržnosti rodiny nemyslitelné, dnes realita.⁴⁵

2.1.4 Bydlení a způsob obživy

Romové, jakožto kočující skupiny, vlastnili obytné dřevěné vozy, později i maringotky. Usadili-li se v osadách, stavěli si jednoduché domky z toho, co bylo po ruce, nebo co našli, později i z cihel. Romská obydlí nevypadala zvenku dobře, ale uvnitř si udržovali pořádek. Vzhledem k vysokému počtu členů rodiny spávali často na etapy, namačkání na sebe. Živili se řemeslnými pracemi, jako je kovářství, vyráběli koryta, výrobky z proutí - košíky, či košťata. Jejich doménou bylo také handlování s koňmi. Zejména na Slovensku vyráběli nepálené cihly, tzv.

⁴² Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 46.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 46.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 46.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 46.

valky. Nejprve pro svou potřebu, potom i na prodej. Ženy tkaly šňůrky, vyráběly kartáče, štětky, věštily z ruky osud.

Jak jsem již uvedl, Romové sami byli často výteční hudebníci a členové jejich kapel byli obvykle z jedné rodiny. Jejich hudební talent je znám a ceněn odedávna. Hudební nástroje si sami vyráběli.⁴⁶

Dnešní Romové již nekočují, bydlí hlavně ve velkých městech jako je Praha, Plzeň, České Budějovice, Olomouc a další. Potom osidlují hlavně příhraniční oblasti naší republiky, například Chebsko, Karlovarsko. Díky nízké vzdělanosti, časté negramotnosti a mnohdy i špatné pracovní morálce, jsou z velké části klienty úřadu práce. Vinu za to lze ale jistě přičíst i předsudkům a nedůvěře ze strany společnosti, zde tedy zaměstnavatelů.⁴⁷ Pracují-li, pak je to na pozicích nejnižších. Ženy bývají uklízečky, muži například pomocní dělníci na stavbě.⁴⁸

2.2 Bariéry v integraci

2.2.1 Romové jako sociálně vyloučená skupina

Co znamená pojem sociální vyloučení? Jedná se o stav, kdy se jednotlivci nebo celé skupině nedostává adekvátního kontaktu se sociálním prostředím.⁴⁹ To se děje obvykle v důsledku nedostatku příležitostí či ochoty k participaci na životě společnosti a vede k její neschopnosti, izolaci, odtržení od společnosti, a tedy ke ztrátě sociálního postavení.⁵⁰

Přestože po roce 1989 získali Romové poprvé v historii statut národnostní menšiny se všemi specifickými právy, nejsou tato plošně uvedena do praxe.

⁴⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 55-82.

⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 40.

⁴⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 71.

⁴⁹ Srov. Multikulturální centrum Praha. *Příručka pro pracovníky veřejné zprávy* [online]. Praha, 2007[cit. 3.6.2008]. Dostupné na WWW:

<<http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>>.

⁵⁰ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 59.

Jedná se konkrétně o:

- právo na vzdělávání se v mateřském jazyce,
- právo na zajištění vlastní kultury,
- právo na šíření a přijímání informací v mateřském jazyce,
- právo na užívání mateřského jazyka v úředním styku,
- právo na sdružování na národnostním principu,
- právo na účast zástupců menšin na řešení věcí, které se jich dotýkají.⁵¹

Šimíková píše o historických a etnografických analýzách, které vypovídají o tom, že Romové byli vždycky na okraji společnosti a nebyli považováni za rovnocenné příslušníky českého státu. Zmiňuje se také o síle médií, které se na jejich vyloučení z veřejného či politického prostoru podílejí tím, že prezentují Romy v nepříznivém světle.⁵² Sami Romové a jejich přátelé mají k médiím omezený přístup, a navíc ho využívají málo efektivně.⁵³

Po roce 1989 mělo vedení státu snahu vytvořit demokratický systém, založený na rovnoprávnosti všech občanů. Byla ovšem podceněna důležitá skutečnost, že většina Romů se není schopná, díky svému postavení v minulosti, přizpůsobit rychle se měnícím společenským a ekonomickým podmínkám.

Sociální vyloučení se podle Šimíkové projevuje nejvýrazněji v těchto oblastech:⁵⁴

Omezený přístup na trh práce, který často vyplývá z nízké vzdělanosti. Nemusí se tedy jednat o diskriminaci, ze strany zaměstnavatele motivovanou rasisticky. Vždyť nevzdělaný a nekvalifikovaný, navíc dlouhodobě nezaměstnaný uchazeč, který se nejprve ptá na výši příjmu a dále na možnost obejít pracovní dobu, jistě nejednoho zaměstnavatele odradí.

Chudoba a nízký příjem opět vyplývající z nezaměstnatelnosti. Tedy závislosti na sociálních dávkách, jejichž výše je určena na překlenutí krátkodobě

⁵¹ Srov. Český rozhlas. Historie Romů [online]. *Romové v České republice*. Praha, 1997-2008 [cit. 3.6.2008]. Dostupné z WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18896>>.

⁵² Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 56-59.

⁵³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 31.

⁵⁴ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 56-59.

nepříznivé situace. Lze usoudit, že takto nízké příjmy nedovolují vytváření finančních rezerv na nečekané výdaje, ani alternativní životní strategie, jako je spoření nebo pojištění.

Další je **bydlení a život v kontextu lokality**. Příslušníci romské komunity často bydlí v městských bytech, navíc v segregovaných lokalitách. Vzhledem k výše uvedenému nemají tudíž v podstatě žádnou možnost se z lokality vymanit, přestože by někteří sami chtěli.

2.2.2 Diskriminace

Diskriminace je pojem, který se netýká jen Romů a lze ho nalézt ve většině společností. Podle slovníku sociální práce je diskriminací označován odlišný přístup. Obvykle ke skupinám lidí určitého věku, pohlaví, rasového nebo etnického původu, vyznání. Také ke skupinám, které mají určitou nevýhodu, kterou se liší od jiných lidí. Jedná se rovněž o stav, kdy nějaké opatření zvýhodňuje jednu skupinu na úkor jiných.⁵⁵

Dle Říčana je u nás velmi nedostatečně vyřešen závazek z mezinárodní Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace. Chybějí zákony, které by přiměřeně sankcionovaly. Například ředitele školy, který řekne matce, že její dítě do školy nevezme právě proto, že je Rom. Nebo zaměstnavatele, který odmítne dát Romovi práci. Mluví i o formě diskriminace, kdy je mu pracovní poměr nabídnut, avšak za tak nepříznivých platových nebo pracovních podmínek, že uchazeč nemůže nabídku přijmout. Sankcemi Řičan myslí napomenutí, pokutu, ztrátu licence, nebo místa.⁵⁶

2.2.3 Vzdělání

Jak je patrné, vzdělání je jedním ze základních stavebních kamenů úspěšné integrace. Domnívám se, že není lepší způsob, jak se prosadit ve společnosti, než dokázat svým odpůrcům a všem ostatním, že něco umím.

⁵⁵ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 52.

⁵⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 71.

Romové však nepřikládají vzdělání velký význam. Při svém kočování jim bylo málo platné a v dobách komunistické vlády, kdy si byli schopni slušně vydělat fyzickou prací, také. Navíc v současné době, kdy jak oni tvrdí, je diskriminace tak silná, že na ně zbývají nekvalifikovaná místa kopáčů, je pro ně vzdělání málo atraktivní. Někteří v něm dokonce vidí hrozbu. Dítě by se jim mohlo odcizit. Není se proto čemu divit, že se většina romských rodičů spokojí s tím, že jejich dítě projde několika třídami základní nebo zvláštní školy.⁵⁷ Velká část romské komunity je ještě dnes negramotná také z důvodu, že neakceptuje žádný osobní vzestup jednotlivce, který by mohl znamenat omezení solidarity k rodině. Rodina na svých členech nevyžaduje pouze již zmiňovanou solidaritu, ale zároveň i téměř všechen volný čas. Pokud někdo studuje, nemůže se zúčastňovat všech rodinných akcí.⁵⁸ Domnívám se, že čím budou Romové vzdělanější, tím snáz se budou orientovat ve složitém společenském systému, dokáží hájit svá práva a zájmy, na které mají nárok, a tím se navrátit k svému romství a udržet si ho.

2.2.4 Problém romské identity

Identita je z psychologického hlediska „proces, který vystupuje v krizových fázích života jako otázka „Kdo jsem?“ a jako uvědomování si své jedinečnosti, respektive autentičnosti či neautentičnosti“.⁵⁹ Zásadní krizovou fází chápou dospívání. Jelikož výchova romských dětí probíhá dosti volně a prožívají všechno s rodiči, kteří před nimi nemívají tajemství, dospívají subjektivně dříve. Vždyť na řešení problémů se podílí celá rodina, menší děti nevyjímaje.⁶⁰

Člověk potřebuje vědět kdo je, jaký je, kam patří, jaké má v životě hodnoty, v co věří a na co spoléhá. Ten, kdo toto postrádá je naplněn vnitřním zmatkem, bezcílností a nejistotou. Obranou formou může být potom agresivita, touha získat respekt jakýmkoli, třeba i nečestným, způsobem. V opačném případě k identitě patří pozitivní vlastnosti jako je hrdost, oddanost, sebevědomí. Základem identity

⁵⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 109-110.

⁵⁸ Srov. JAKOUBEK, M., HIRT, T. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2004, s. 198-199.

⁵⁹ NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2005, s. 440.

⁶⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 109.

je vědomí odlišnosti. Národní identita může být velkou oporou identitě osobní, pokud jsem hrdý na svůj národ. Pokud se za něj ale stydím, nebo si ho necením, bude mi národní identita škodit.⁶¹

Mezi pozitivní znaky romské identity, tzv. romipen, patří citová spontánnost, živý temperament, schopnost se bezstarostně radovat. Romové sami sebe považují za upřímné, věrné, laskavé k dětem, mimořádně solidární k vlastnímu rodu a svobodu milující lidi s velkým smyslem pro spravedlnost. Ovšem současně se smutkem přiznávají, že tyto vlastnosti dnes bohužel mizí a hrdost na národní povahu se transformuje ve vzpomínky po starých časech. Také hudba, romský jazyk, slovesnost, tradiční řemeslné dovednosti, výtvarné umění, to vše bylo oslabováno zejména historickými asimilačními snahami majority, rozbíjením komunit, snahami o převýchovu.

Jednou se základních dovedností nutných k přežití, kterou Romové získali, je obelstít gádže. Ještě dnes pokládají tuto vlastnost spíše za ctnost. Z četby romských pohádek mohu uvést, že toto téma se v nich objevuje velmi často. Z praxe v Salesiánském středisku mládeže mám nejednu zkušenost, kdy se mladí Romové domáhali nějaké výhody tím, že mě chtěli převézt. Například mi tvrdili, že jim jiný pracovník povolil vstup do hudebny, přestože ten den byla vyhrazena dětem mladším. Dušovali se, že mluví pravdu. Nezbyvalo mi, než se dojít zeptat samotného kolegy, který mě ujistil, že tomu tak není. Zdůraznil jsem jim, že pro klidné soužití je přes jistou volnost ve středisku nutné oboustranné dodržování pravidel.⁶²

Díky vytrácejícím se pozitivním charakteristikám majorita vnímá jako určující znaky romské identity ty negativní, špatnou hygienu, trestnou činnost, zneužívání sociálních dávek, nekultivovanost projevu, nevzdělanost a celkovou problémovost a nepřizpůsobivost této minority. Toto jen přispívá k odtazitému postoji většiny, která skrz svou neznalost menšiny věří tomu, co vidí a tomu, jak je jí prezentována. A zase naopak, to jakým způsobem o nich mluvíme, jak jim prezentujeme naši, obecně přinejmenším málo pozitivní, představu o nich,

⁶¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 83-94.

⁶² Srov. tamtéž, s. 83 – 94.

přispívá k tomu, že se s tímto obrazem nějakým způsobem musí vyrovnat. Část se s ním ztotožní. Snaží-li se z něho vymanit, zpravidla se odklánějí od svých komunit a snaží se připodobnit většině. Nechtějí být Romové, ale nemohou být ani gádžové. To jejich osobní identitu velmi oslabuje.⁶³

Národní identita a hrdost Romů je výrazně posilována, hlásí-li se ke svému romství ti, které zná celý národ a patří k jeho elitě, například umělci či sportovci. Bohužel to, přestože existují, až na výjimky nedělají. Zřejmě z důvodů výše uvedených.⁶⁴

2.2.5 Trestná činnost a závislosti

Kriminalita Romů je se ve srovnání s majoritou několikanásobně vyšší. Odhaduje se, že až 30 % ekonomicky aktivní romské populace se živí nelegálně. Jedná se zejména o majetkovou trestnou činnost, překupnictví a prostituci. Velký podíl mají také na drobných krádežích a loupežných přepadeních. Obvykle kradou ve skupinách. Jeden, nebo několik členů odpoutá pozornost majitele a ostatní mezi tím hledají, co vezmou. Na krádeže je z vypočítavosti často určena mládež mladší patnácti let, která je trestně nepostižitelná.⁶⁵

Proč je romská kriminalita tak vysoká? Nezaměstnanost a chudoba je jistě jednou z hlavních příčin. V tomto případě se jedná o tzv. sociální kriminalitu. Ti, kteří nedokážou vystačit se sociálními dávkami se uchylují k parazitním způsobům obživy, které vedou k trestným činům. Říčan také uvádí příklad, kdy je osmnáctiletý Rom odsouzen za pohlavní styk se čtrnáctiletou dívkou. Jak uvádí, romská populace dopívá dříve, a proto pro ně styk s takto mladou osobou není ničím závadným. Zákony jsou ale nastavené podle majority a „*legislativcům dosud nestálo za to upravit zákon - který ovšem musí platit pro všechny stejně - tak, aby tento z mravního hlediska naprosto nevinný chlapec nemusel do vězení.*“⁶⁶

⁶³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 83-94.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 83-94.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 57-59.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 57-59.

Celkově ale romská kriminalita představuje obrovský problém, který mravně i duševně ničí romský národ. Zároveň prostřednictvím ní roste nenávisť a ubývá tolerance majority. Také představuje velké ekonomické zatížení celé společnosti, a to nejen přímými škodami, ale i náklady na trestní řízení, či pobyt ve vězení. Odhaduje se, že až 60 % dospělých vězňů v českých věznicích představují Romové. Co se závislosti týče, podléhají všem jejím druhům ve větší míře než většinová společnost. Ať se jedná o alkohol, drogy (u olašských Romů zejména heroin a pervitin), gamblerství či konzumní mentalitu. Tyto neduhy je devastují fyzicky, psychicky, morálně i ekonomicky⁶⁷.

3 Výchovné působení ve volném čase

*„...měli bychom vědět, že soužití musí být chtěné na obou stranách, ...výchova je počátkem všeho. Tato výchova by měla začínat již v prvních letech života a pokračovat až o dospělosti, kdy si názory již vytváříme sami. Řešení není vnější, nýbrž uvnitř každého z nás. Pokud víme, že tento problém je dlouhodobý, měli bychom s tímto procesem začít již dnes. Každý člověk si musí být vědom tohoto problému, abychom společně pokročili nejen ve výchově, ale i v celkovém myšlení a rozbourali bariéry těchto problémů.“*⁶⁸

3.1 Volný čas a jeho funkce

Tímto termínem je označován čas, který zbývá po splnění všech pracovních i nepracovních povinností. Je to činnost, do které vstupuje člověk s očekáváním, na základě svobodného rozhodnutí. Přináší mu uspokojení a příjemné zážitky. Jedná se o pojem s poměrně krátkou historií a je dynamickou, velmi nadějnou a současně rizikovou oblastí života současného člověka.

⁶⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998, s. 57-59.

⁶⁸ Cit. SUKAMA, F. Můj názor na problém mezi Čechy a Romy. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996, s. 34.

Opaschowski vymezil funkce a možnosti volného času takto:

- rekreace (zotavení a uvolnění),
- kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací),
- výchova a další vzdělávání,
- kontemplace (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba),
- komunikace (sociální kontakty a partnerství),
- participace (podílení se na vývoji společnosti),
- integrace (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů),
- enkulturace (kulturní rozvoj sebe sama, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností).⁶⁹

Ve volném čase dětí a mládeže je žádoucí výchovné pedagogické ovlivňování. Rád bych poukázal, jakým způsobem se dá výchovně působit na romskou (ale i neromskou) mladou generaci právě v jejím volném čase a přispívat tím k romské integraci a rovnoprávné komunikaci našich rozdílných kultur tak, aby v této společnosti obstáli.⁷⁰

3.2 Práce s romskou mládeží

Výchova a vzdělávání romské mládeže je v mnoha ohledech specifická právě díky celkové rozdílnosti mentalit. Je třeba mít na paměti, že: *„Romové nejsou objekty naší výchovy, našeho působení. Jsou subjekty své výchovy a svého rozvoje. My je na cestě jejich rozvoje doprovázíme jako jejich přátelé. Bez tohoto vztahového předpokladu nelze o výchově mluvit.“*⁷¹

3.2.1 Osoba pedagoga

Světů Romů nerozumíme a posuzujeme je z hlediska naší kultury. Je ale důležité, abychom se snažili poznat a pochopit, co se za jejich jednáním skrývá, co je k němu vede. Jinak je můžeme snadno odsoudit, je ohrožena komunikace

⁶⁹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 11-13.

⁷⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 13.

⁷¹ KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 53.

a řešení problémů, které výchova přináší. Neznamená to ale tiché tolerování a přizpůsobování se jejich odlišnosti. Rozvíjení mezilidských vztahů totiž spočívá ve vzájemném hledání a sdílení autentických hodnot.⁷²

„Reformní směry nové výchovy mohou nabízet stovky převratných metod práce, avšak pokud nezasáhnou mravní podstatu učitelovy osobnosti, nemohou být v jeho práci účelně realizovány.“⁷³

Balvín ve své knize uvádí dvě hlavní linie přípravy pedagoga, která vede k vytváření národnostně tolerantního klimatu:⁷⁴

- proces osobnostního rozvoje člověka, který by měl být dobrým vzorem,
- proces rozvoje sociálně kulturního rozhledu, sociálně komunikativních schopností, postojů a celé pedagogické kultury. Ta spočívá v aktivním výkonu výchovné role (práce s menšinami a multikulturní výchova, práce s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, řešení náročných výchovných situací jako je šikana a násilí, jednání s rodiči z různého sociálního prostředí).

Pro práci s romskými dětmi je vhodné, aby se na ní podílel i vychovatel, či pedagogický asistent, který je rovněž Rom. Zvláště v posledních letech se tak děje. Podle dosavadních zkušeností je jeho spolupůsobení ve výchovně vzdělávacím procesu pozitivní a prospěšné.⁷⁵ Pedagog musí mít určité osobnostní předpoklady. Těmi je např. určitá sociální přitažlivost, schopnost snadno vstupovat do komunikace s dětmi a mladými lidmi. Ve vztahu k účastníkům musí být pedagog citlivý, udržovat humánní a interaktivní přístup.⁷⁶

Pro efektivní proces výchovy je velmi důležitý pozitivní vztah mezi vychovatelem a klientem. Tento vztah musí obsahovat prvek důvěry. Není divu, že tu si mezi Romy získá nejrychleji právě Rom, který chápe jejich mentalitu takovou, jaká je, nikoli z pohledu cizí kultury. Jedná navíc podle jim známých vzorců chování a je jim bližší i vzezřením. Z vlastní zkušenosti v Salesiánském

⁷² Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 52.

⁷³ Srov. BALVÍN, J. et al. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, s. 148.

⁷⁴ Srov. BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004, s. 108.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 27.

⁷⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 157.

středisku vím, že si romský pracovník snadno dokázal sjednat pořádek a být autoritou. Pro bílého to není jednoduché. Když bylo potřeba, dokázal zakřičet tak, aby dotyční pochopili, co po nich vyžaduje. Právě romský pracovník může být jakýmsi pomocníkem pro vytváření dobrých vztahů mezi Romy a členy majority.⁷⁷

3.2.2 Vzdělání

Jak bylo uvedeno, mezi největší problémy Romů patří jejich nízká vzdělanost pramenící z odlišného jazykového vývoje, nedocení významu vzdělání, nedostatečná příprava na školu. Rodinné prostředí děti na výuku dostatečně nepřipravuje. Nemají rozvinuté schopnosti pro učení ve škole. Zacházení s tužkou, papírem, knihou. Jsou roztěkané, nedovedou odložit splnění svých přání na pozdější dobu. Mají výtečnou sociální inteligenci a intuitivně se orientují v mezilidských vztazích. Chybí jim však chápání logických souvislostí. Romské děti mají vrozené předpoklady na rozvoj obecné inteligence, ta ale není rodinnou výchovou stimulována a jejich myšlení je ryze praktické.⁷⁸

Hübschmannová se domnívá, že Romové nemají v českých školách pro vzdělání odpovídající podmínky. Píše o neochotě škol vyjít vstříc etnokulturním specifikům romských dětí. Romům školy připadají gádžovské a necítí se v nich dobře, protože je nemohou pokládat za vlastní. V učebnicích nejsou obrázky romských dětí, mužů a žen, na chodbách nevisí obrazy „tmavých“ lidí, se kterými by se mohli ztotožnit. Během studia se nedozví nic o romské historii a kultuře, o významných představitelích romského umění či vědy tak jako české dítě. Místo toho se učí o dějinách a osobnostech pro něj nevlastního národa.⁷⁹

Už jen nástup do školy představuje pro řadu dětí tzv. verbální šok, jak o tomto jevu píše Kamiš. Převážná část výchovy a vzdělání probíhá ve spisovném jazyce, tedy ve verbálním kódu, který pořádně neznají ani v rovině mluvené, natož

⁷⁷ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 48-51.

⁷⁸ Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 59.

⁷⁹ Srov. HÜBSCHMANNOVÁ, M. Bariéry ve vzdělávání romských dětí. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996, s. 35.

grafické. To se stává významným zdrojem školního neúspěchu.⁸⁰ Autor se ve svém článku zabývá zejména dětmi v předškolním věku. Z vlastní zkušenosti s doučováním romských žáků mohu potvrdit, že i žáci vyšších ročníků základní školy mají zvláště se spisovnou češtinou velké potíže. Nejsou schopni porozumět z našeho pohledu jednoduchým zadáním úkolů. Často jim stačí tlumočit ho svými slovy a názorně ukázat, aby pochopili. Rovněž dělají chyby při psaní. Vynechávají písmenka, nechápou pravidla gramatiky. V důsledku toho na učení rezignují a odcházejí. Je potom náročné motivovat je, aby se k úkolu vrátili. Osvědčil se mi příslib nějaké jimi oblíbené hry.

Možnosti pozitivního ovlivňování ve vztahu ke vzdělání jsou tedy v přizpůsobení edukačního prostředí Romům tak, aby se v něm cítili dobře, dále v odstraňování jazykové bariéry, činnostech na rozvoj obecné inteligence. Pozornost by se měla soustředit na zážitkovou formu výuky a výkladu, na oceňování toho, co dítě umí a na poučení se z chyb. V neposlední řadě je nutná spolupráce s rodiči. S těmi je potřeba hovořit a přesvědčovat je o důležitosti vzdělání a podporovat je v úsilí, aby jejich děti na školu co nejlépe připravovali.⁸¹

3.2.3 Identita

Pro nalézání a rozvoj identity je důležité, aby si mladý člověk našel pro jeho osobu reálný pozitivní vzor, který jej bude zároveň dostatečně motivovat. Není podstatné, zda tímto vzorem bude Rom či ne. Mládež touží po intenzivních zážitcích a nemá-li pozitivní inspiraci, může se stát, že bude orientována podle vzorů negativních.⁸²

Pro posilování romské identity je důležité podporovat přijetí jejich negativních stránek, které vyvolávají obranné postoje majority a zároveň objevování toho, co

⁸⁰ Srov. KAMIŠ, K. Základní škola – jazyk školy a řeč dítěte. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996, s. 28.

⁸¹ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. Specifika práce s romskými dětmi. In *Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. Praha: R-Mosty, 2003, s. 19.

⁸² Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 65.

je na romství pozitivní, dobré a krásné.⁸³ Vychovatelé předávají prostřednictvím dialogu svým svěřencům kulturní dědictví lidstva. Ve vztahu k Romům to znamená předávat jim kulturu zakotvenou ve společnosti romské komunity. Seznamovat je s jejich historií, tradiční hudbou, výtvarným uměním a výraznými osobnostmi romského původu tak, aby byli na svou kulturu hrdí.⁸⁴ Zároveň je třeba učit je osvojovat si takové kompetence, aby hodnoty jejich etnicity byli pro majoritu sdělitelné a byli ve shodě s jejími kladnými sociokulturními hodnotami jako jsou svoboda, spravedlnost, solidarita a lidská práva. Tento problém vyjadřuje pojem duální identita. To znamená, že politická identita – příslušnost k občanské společnosti, je doplněna veřejným uznáním identity kulturní - příslušností k etnické skupině.⁸⁵

3.2.4 Komunikace s mladými Romy

Aby výchova romských dětí a mládeže probíhala v rámci výchovně vzdělávacího zařízení co nejefektivněji, je vhodné znát některá pravidla komunikace s nimi:

- Seznámit dítě s prostředím, ostatními, řádem.
- Stanovit společná pravidla (jestliže je vytvářím, rozumím jim a respektuji je).
- Diskutovat o jejich přání a našich možnostech.
- Zavádět zážitkovou formu práce a učení.
- Vymýšlet rušné a hlasité hry.
- Nechat je hovořit, rozvíjet slovní zásobu.
- Pracovat s emocemi, nebát se změny nálad, křiku, pláče, ptát se, co v té chvíli potřebují.
- Často měnit program (je důležitá jeho pestrost).

⁸³ Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 65

⁸⁴ Srov. BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004, s. 21.

⁸⁵ Srov. KUCHAR, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. In *Práce s romskou mládeží*. Odborný seminář. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 67.

- Zavádět hry na motoriku (rozvoj schopnosti práce s prostorem a abstrakcí).
- Počítat s nepravidelností návštěv.
- Dávat program na výběr (zdůrazňovat jeho cíl a užitek).
- Zapojit do aktivity dobrovolně, nechat i jen pozorovat.
- Okamžitě chválit i trestat (nejlépe sankcemi navržené dětmi – ty motivují).
- Seznamovat s novinkami v okolí, a tím rozšiřovat okruh bezpečného prostředí.
- Pracovat venku.

Při komunikaci s jejich rodiči je důležité být trpělivý, vnímat mimoslovní komunikaci a umět dávat informace i řečí těla, nebát se blízkosti. Stejně se nebát emocí, které hovoří spíše o zaangažovanosti člověka, než o výzvě k souboji. Mluvit jasně, věcně, stručně a konkrétně. Při domlouvání setkání je nutné ověřovat si sjednané termíny.⁸⁶

4 Práce s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních v Českých Budějovicích

České Budějovice mají dle sčítání lidu z roku 2001 celkem 97.339 obyvatel. K romské národnosti se jich tehdy přihlásilo 125.⁸⁷ Uvážíme-li, že Romové se na celkovém složení obyvatelstva České republiky podílí asi třemi procenty, dojdeme zaokrouhlením k přibližnému počtu 3.000. Pracovník odboru sociálních věcí na Magistrátu města České Budějovice mi potvrdil, že přestože se obyvatelstvo podle etnické příslušnosti neeviduje, odhaduje se počet Romů ve městě na 2.500–3.500. Kolik je z tohoto počtu mladých lidí se mi nepodařilo zjistit.

⁸⁶ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. Specifika práce s romskými dětmi. In *Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. Praha: R-Mosty, 2003, s. 23-24.

⁸⁷ Srov. Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*[online]. Praha: 2001 [cit 7.6.2008]. Dostupné na WWW : <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/544256?OpenDocument>.

4.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Podle § 62 zákona č. 108 o sociálních službách z roku 2006 nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohrožených společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.⁸⁸

4.2 Průběh šetření

Cílem praktické části mé práce je přiblížit, jakým způsobem přispívají českobudějovická nízkoprahová zařízení, která pracují s romskou mládeží, k socializaci do společnosti.

4.2.1 Předběžné šetření

Pro zahájení šetření bylo tato zařízení nutné kontaktovat. Navštívil jsem Salesiánské středisko mládeže, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P a Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro. Učinil jsem tak s prosbou, jestli by se mnou zdejší zaměstnanci byli ochotni spolupracovat na vypracování mé bakalářské práce vyplněním dotazníku. Ve všech střediscích byli k tomuto svolní.

Bližší informace o těchto střediscích se nacházejí v příloze I.

4.2.2 Dotazníkové šetření

S romskou mládeží pracuje v těchto zařízeních dohromady třináct pracovníků, dotazník k vyplnění dostali všichni. Zpět se mi nevrátili dva

⁸⁸ Srov. Ministerstvo vnitra České republiky. Zákon o sociálních službách. In *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv*. Praha: MVCR, 2006.

Dostupné na WWW:<<http://www.mvcr.cz/sbirka/2008/2008.html>>

dotazníky, proto je počet respondentů jedenáct (pět ze Srdíčka – Jiloro, tři ze Salesiánského střediska mládeže a dva z V.I.P. Jedna z dotazovaných pak pracuje jak v Srdíčku, tak ve V.I.P. – ta uváděla odpovědi za obě dvě)

Dotazník se nachází v příloze II.

Na otázky z mého dotazníku odpovídalo osm žen a tři muži. Z toho vyplývá, že přestože se mi nedostaly odpovědi od všech pracovníků, žen pracuje v těchto střediscích nepoměrně víc než mužů. Tato skutečnost, myslím, potvrzuje trend, že se sociálně slabými či ohroženými skupinami pracují především ženy.

Další identifikační otázka se týkala etnické příslušnosti těchto pracovníků. Jako pozitivní shledávám, že ve střediscích pracují vedle osmi neromských také tři Romové. Jak vyplývá z teoretické části i z mých zkušeností, mají k nim klienti větší důvěru. (viz str. 28).

Šest pracovníků má ukončené či probíhající vysokoškolské vzdělání, jeden vyšší odborné, dva středoškolské s maturitou a dva mají vzdělání základní. Odpovědi na tuto otázku jsem později upřesňoval osobním dotazem na obor, v jakém jsou vzděláni. Z rozhovoru mi vyplynulo, že vystudované nebo probíhající obory jsou sociální či pedagogické.

Další otázky byly rozděleny na dva typy, jeden se týkal osobnosti pracovníka, druhý střediska a jeho činnosti s klienty. Tyto oblasti se do jisté míry prolínají.

Osobnost pracovníka

Jedna z otázek se týkala motivace k práci s romskou mládeží. Většina z respondentů odpověděla, že práce s dětmi je baví a naplňuje, nerozlišují mezi Romy a neromy. Další jsou motivováni bezprostředností romských dětí, jejich talentem ke sportovnímu nadání. Jedna z pracovníků se s touto komunitou seznámila již při praxi při studiu pedagogiky volného času a uvádí, že se jí rozhodla dál věnovat. Z odpovědí pracovníků Salesiánského střediska mládeže cítím vliv myšlenek preventivního systému Dona Bosca. Jako svou motivaci uvádějí chuť pomáhat potřebným v rozvoji, předat jim zkušenosti a dát jim

pozitivní náhled světa. Vidí také potřebnost této práce, „kterou nechce nikdo dělat“.

Další otázky byly zaměřeny na jejich praktické zkušenosti s výchovou Romů a na subjektivní pocit připravenosti pracovníků pro práci s nimi.

Ve většině odpovědí se shodují, že jsou tyto děti a mládež velmi temperamentní, že je těžké je zaujmout a udržet jejich pozornost. Řešení vidí v pestrosti programu, častém střídání aktivit, stanovování jednoduchých a jasných pravidel, názorným předváděním činností a schopnosti improvizace. Dále odpovídají, že volí citlivý a individuální přístup bez přetvářky. Zapojují velké množství sportovních aktivit, při kterých mohou klienti vhodně vybijet svou agresivitu. Jeden z pracovníků uvádí, že je důležité se nenechat zastrašit jejich negativními vnějšími projevy. Dva uvádějí, že potřebné kompetence získali až při samotné práci s Romy, vědomosti nabyté z literatury považují pro praxi za nepoužitelné.

Většina pracovníků se shoduje, že je důležité neustále sledovat trend doby, v němž se mládež vyvíjí, neustále se vzdělávat a přizpůsobovat. Nejen proto se většinou necítí být zcela připraveni. Téměř všichni by se rádi naučili, či zlepšili svou romštinu. Tři respondenti, z toho dva romští, se považují za dostatečně připravené. Všichni oslovení, vyjma jednoho, dále využívají nabídku zařízení na další vzdělávání.

Dále jsem se dotazoval na to, jak získávají svou autoritu. Dotazovaní poukazovali na partnerský a týmový přístup, důslednost, na přirozené chování a zkušenosti. Odpovědi se také shodují v tom, že znalost romského jazyka a situace v komunitě je výhodou. Romští pracovníci potvrzují, že mají k dětem blíž a nemají takový problém s jejím získáváním.

Středisko a jeho činnosti s klienty

Do Srdíčka dochází celkem cca 30 dětí, do V.I.P. klubu přibližně 15 a stejně tak na „terén“, Salesiánské středisko navštěvuje okolo 50 – 90 dětí. Účast klientů v nízkoprahových zařízeních je proměnlivá, proto se jedná o přibližné údaje.

Zajímalo mě, jakým způsobem se zařízení nabízejí veřejnosti. Z šetření jsem zjistil, že Srdíčko – Jiloro, vzhledem k tomu, že je přímo v objektu ubytovny pro neplatiče, má klienty z jejich řad. Dále propagace probíhá ve školách a prostřednictvím terénní pracovníce přímo z komunity. V.I.P. je velice krátce otevřené, proto je propagace intenzivnější, konkrétně formou plakátů, letáčků, informací v médiích, dnů otevřených dveří, spoluprací se Salesiány apod. Salesiánské středisko se k novým kontaktům dostává především přes ty stávající, dále využívají letáky, internet.

S návštěvností jsou spokojeni všichni zaměstnanci, ovšem někteří si stěžují na to, že v poslední době chodí klientů o něco méně. Podle dotazovaných jsou motivováni především aktivním využíváním volného času. Do Srdíčka chodí především za kamarády, hračkami, zahradou. Je to prostor, kde si mohou hrát, učit se od lektorů, malovat, vyrábět keramiku. Netradiční a oblíbené jsou hodiny boxu, které vyučuje bývalý mistr republiky Československé republiky. V.I.P. je pro ně atraktivní tím, že do něj nesmí rodiče. Je to jakási jejich klubovna. Mají možnost využít PC, šipky, stolní hry, kulečnick, k dispozici jsou i časopisy. Je to místo, které přitahuje také svým prostředím – barem, nástěnnými malbami a novým vybavením. Klienty SaSM přitahuje rodinné prostředí, osobní vztahy, zájem pracovníků, pestrá nabídka činností. Zejména potom hudebna.

Možnosti, jak aktivně trávit čas, pracovníci dětem ukazují především prostřednictvím her, se kterými je seznamují. Ti je pak mohou opakovat i sami ve svém volném čase. Střediska klientům poskytují množství kroužků (výtvarný, keramický, divadelní, sportovní ...), při kterých děti získávají nové dovednosti, zkušenosti apod. Také se osvědčuje plánování jednorázových akcí (fotbalových turnajů apod.), výletů, návštěv zoo. Jedna z pracovníků uvedla, že na internetu vyhledává různé akce v Českých Budějovicích, které klientům nabízí.

Vzdělání Romů je jednou z jejich hlavních slabín (viz str. 29), a proto má další otázka směřovala ke zjištění, jakým způsobem pracovníci vzbuzují u klientů potřebu vzdělávat se. Forma tohoto se liší vzhledem k věku. Malé děti jsou vzdělávány především pomocí hry, kdy například pantomimicky předvádějí povolání, o němž si následně povídají. V Srdíčku má přístup ke vzdělávání

direktivní formu, pokud děti nedochází do školy, nesmějí přijít do centra. Mládeži jsou dávány za příklad romští pracovníci, kteří mají velkou autoritu. Baví se o možnostech vzdělávání a pracovního uplatnění na jeho základě. Vzdělávací činnost je jednou z nejdůležitějších oblastí všech středisek (doučování, pomoc s úkoly apod.). V.I.P. pomáhá klientům s učením tehdy, pokud sami chtějí. Se vzdělávací činností souvisí také komunikace a spolupráce se školami. Salesiáni i Srdíčko se ve školách dotazují na učební osnovy, na probíranou látku a individuální obtíže klientů s učením či docházkou. Srdíčko uvádí, že spolupracuje také s pedagogicko-psychologickou poradnou a oddělením sociálně-právní ochrany dětí.

Další otázka směřovala na spolupráci s rodiči, zda a jakým způsobem probíhá. Odpovědi svědčí o tom, že zařízení s rodiči komunikují, a to většinou přes romského pracovníka, který navštěvuje romské rodiny. To jak formálně, tak neformálně. Snaží se s nimi hovořit o problémech dětí i celých rodin. Ve V.I.P. se někteří rodiče zapojují také do aktivit v terénu (do klubu přístup nemají, proto se zaměstnanci s některými vůbec neznají).

Také děti spolupracují na tvorbě programu. Většinou navrhují, co by chtěly dělat. Odpovědnost je jim svěřována jen minimálně. Vždy za asistence nějakého pracovníka. Děje se tak zvláště při zájmových dílnách či víkendových akcích. Klienti také mají ve dvou střediscích k dispozici schránku přání a stížností, kam nejčastěji umísťují vzkazy ohledně požadavků na vybavení (PC hry, apod.), návrhy na výlety. V Srdíčku byla schránka dětmi zničena, zavedly se proto pravidla pro podávání přání a připomínek. Požadavkům se snaží všechna střediska vycházet vstříc, není-li to možné, je klientům vysvětlen důvod.

Z hlediska vzájemného poznávání a sbližování našich kultur jsem se zajímal, zda se ve středisku setkává romská a neromská mládež. Také jestli k tomu mají příležitost při nějakých kulturních akcích, při kterých by se také setkávala romská a neromská veřejnost. Společné programy se dle získaných zkušeností příliš nedaří realizovat, pracovníci hovoří o rivalitě. Téměř vždy ze strany Romů. Při sportovních turnajích hrají „černí“ vs. „bílí“, a to vždy z popudu romských hráčů. Pouze vedoucí boxerského kroužku uvádí, že společné programy dlouhodobě

praktikuje a má s nimi dobré zkušenosti. Akce, které jsou otevřeny široké veřejnosti a kterých se pracovníci s klienty účastní (Bambiriáda, vernisáže, koncerty romských kapel, oslava čarodějnic či Mikuláše apod.), jsou naopak vnímány velice dobře. Jedna pracovnice ovšem uvádí, že i tehdy je cítit jistá nedůvěra a odtažitost laické veřejnosti.

Respondenti se dle svých výpovědí snaží o podporu romské identity a hrdosti zpíváním romských písní, scénkami z jejich přirozeného prostředí, hovořením o romských zvycích, tradicích a hudbě. Sebevědomí klientů podporují vyzdvihováním toho, v čem jsou dobří (muzikálnost, sportovní nadání...). Ve všech zařízeních je dovoleno mluvit romsky. Zároveň však pracovníci uvádějí, že Romové se k tomuto jazyku uchylují většinou až tehdy, chtějí-li, aby jim bílí nerozuměli. V několika odpovědích se objevuje názor, že někteří jedinci jsou hrdí dost a že dávají najevo, že Rom je víc než Čech. Zajímalo by mě, do jaké míry to pramení z jejich sebevědomí či naopak z obranného postoje.

Pracovníci rovněž pracují na kultivaci projevů romské mládeže. Učí je osvojovat si práva a povinnosti, dovednosti komunikace, správnou výslovnost (přednesem básniček, pohádek, příběhů), odmítají vulgarismy. V rámci filmového a divadelního klubu vysvětlují významy slov, opakují pravidla češtiny, správné skloňování apod. Shodují se, že na základě dodržování vnitřních pravidel si mládež zároveň osvojuje pravidla slušného chování. Právě ve zlepšení chování, školního prospěchu a komunikace vidí respondenti určitý posun, ne však u všech.

Výsledky a úspěšnost svého působení hodnotí každý podle jiných kritérií. Někteří si vytyčují cíle na určité období a zpětně zjišťují, zda se jim podařilo jich dosáhnout. Pro jiné je nejdůležitějším ukazatelem spokojenost návštěvníků, kteří se rádi vracejí, nebo to, jestli si o proběhnuté aktivitě dále povídají. Konzultace o prospěšnosti výchovného působení probíhá také s rodiči a učiteli.

Má poslední otázka byla, zda se z bývalých klientů stávají pracovníci střediska. Pokud ne, je-li o to snaha. Tato možnost se zatím všem jeví jako nereálná, do budoucna o ní ale uvažují. Na druhou stranu uvádějí, že z řad dobrovolníků a praktikantů již nějaké zaměstnance mají.

Dotazník zakončovala výzva k uvedení nápadů, postřehů z praxe či připomínek.

4.3 Shrnutí výsledků

Velmi pozitivně vnímám motivaci pracovníků k jejich práci. Dělají ji s cílem pomáhat (romským) dětem a předávat jim dovednosti a morální hodnoty. Využívají dalšího vzdělávání v práci s Romy. Zároveň se snaží o podporu kladných stránek jejich romství., ukazují, jak nakládat se svým volným časem. Dopomáhají zaplňovat mezery ve vzdělání a kultivovat projev mládeže.

Je-li to možné, svěřují dětem určitou odpovědnost, což jistě prospívá jejich sebevědomí a důvěře ve vlastní schopnosti.

Klienty se snaží aktivně vyhledávat. Často se tak děje přes doporučení spokojených dětí. Zaujmout se je daří atraktivní nabídkou činností, přijetím a rodinným duchem. S návštěvností jsou vcelku spokojeni. Pokud lze, komunikují a spolupracují střediska i s rodiči a celými rodinami a stejně tak se školou.

Téměř všichni přiznávají, že se zatím nedaří pořádat programy společně s bílými, přičítají to z větší části na vrub romské mládeži.

Pracovníci z řad bývalých klientů v zařízeních zatím nepracují, do budoucna se o této možnosti uvažuje.

Pracovníci uvedli, že se snaží reflektovat svou práci na základě dosažených výsledků či spokojenosti klientů. Shodují se, že je to činnost náročná, dlouhodobá a výsledky se dostávají jen velmi pomalu. Přesto v ní ale vidí smysl.

Ze získaných informací v teoretické části a vyhodnocených dat usuzují, že práce oslovených českobudějovických zařízení je prospěšná a přispívá celkovému duchovnímu, duševnímu, i fyzickému rozvoji klientů, a tím k jejich socializaci.

ZÁVĚR

. Utváření osobnosti člověka je dynamický proces probíhající celý život. Osvojování si morálky, zvyků a vzorců chování probíhá nápodobou, identifikací, učením. Z mého pohledu je nejdůležitějším cílem výchovy socializace. Vrůst člověka do společnosti, přijetí jejích norem (ne však bez výhrad a na úkor ztráty vlastní jedinečnosti, identity). Pokud člověk tento vrůst nezvládne, společnost ho odsouvá na okraj. Tato exkluze probíhá v rámci snahy o udržení vlastní integrity, je to mechanismus redukce sociální nejistoty. Romové tuto integraci do společnosti nezvládli, alespoň z našeho pohledu ne. A protože jednou z našich norem je právě přizpůsobování menšiny většině, nelíbí se nám, že jsou jiní a jim, že mají být stejní. Obě strany to dávají najevo svým způsobem.

Ve své práci jsem se mimo jiné snažil poukázat na způsob, jakým lze napomáhat k jejich výchově tak, aby se jim žilo dobře s námi a nám s nimi. Aby přitom neztratili znalost svojí kultury, tradic, historie. Dokonce jsou to často právě až pracovníci zařízení, se kterými jsem komunikoval, kteří mladé Romy k uvědomění jejich kořenů vedou.

Před započítím práce jsem si vytyčil jako cíl seznámení s historií, tradicemi a specifiky Romů, objasnění hlavních bariér v jejich pozitivním zapojení do naší společnosti a přiblížení, jakým způsobem k tomuto zapojení napomáhají českobudějovická nízkoprahová zařízení, která s romskou mládeží pracují.

Za pomoci odborné literatury jsem se snažil dojít k co nejlepšímu zpracování tohoto tématu. Domnívám se, že v prostoru, který jsem měl na toto k dispozici, zaznělo to podstatné. Je obtížné soustředit se pouze na jeden prvek z romské problematiky, která je natolik rozsáhlá. Pro pochopení jakéhokoliv dílčího tématu, je nutné se nejprve seznámit s romskou historií a specifiky.

Věřím, že tato bakalářská práce může být přínosem nejen pro případné čtenáře. Její zpracovávání obohatilo jak mě, tak snad také pracovníky středisek. Kladením otevřených otázek jsem se snažil docílit toho, aby pracovníci skutečně přemýšleli o motivech a důsledcích svého výchovného působení. Přestože si práci možná

nikdy nepřechtou, stali se jak východiskem, tak cílem mojí práce tím, že reflektovali sami sebe.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Radix, 2004. ISBN 80-86031-48-9.

BALVÍN, J. et al. *Romové a etika multikulturní výchovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. ISBN 80-902461-0-9.

DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0524-5.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HÜBSCHMANNOVÁ, M. Bariéry ve vzdělávání romských dětí. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996. ISBN 80-902149-1-6.

JAKOUBEK, M., HIRT, T. *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2004. ISBN 80-86473-83-X.

KAMIŠ, K. Základní škola – jazyk školy a řeč dítěte. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996. ISBN 80-902149-1-6.

KUCHAŘ, P. *Rozvoj identity romské mládeže*. Olomouc, 2003. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KUCHAŘ, P. Metodika výchovné práce s romskou mládeží. in: *Práce s romskou mládeží*. Olomouc, 2001. Odborný seminář. Univerzita Palackého v Olomouci.

MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestu*. Červený Kostelec: Fabián, 1998. ISBN 80-901964-5-4.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-0993-0.

NEČAS, C. *Romové v české republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-952-2.

PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

SUKAMA, F. Můj názor na problém mezi Čechy a Romy. In BALVÍN, J. et al. *Bariéry a negativní jevy v životě a vzdělávání Romů*. Praha: Hnutí R, 1996. ISBN 80-902149-1-6.

ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České Republice. In SIROVÁTKA, T. et al. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3455-6.

ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In NAVRÁTIL, P. et al. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

ŠIŠKOVÁ, T. Zkušenosti se vzděláváním dospělých Romů na nevládní úrovni po roce 1990. In LISÁ, H. *Romové v České Republice (1945-1998)*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902-2607-8.

ŠIŠKOVÁ, T. Specifika práce s romskými dětmi. In *Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. Praha: R-Mosty, 2003.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-247-0227-0.

Poznáním k porozumění. Český Krumlov, 2004. Příručka pro výuku o romské menšině na základních školách. ICOS Český Krumlov.

Internetové zdroje:

Český rozhlas. Historie Romů [online]. *Romové v České republice*. Praha, 1997-2008 [cit. 2.6.2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.romove.radio.cz/cz/clanek/18896>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: ČSÚ, 2001 [cit. 7.6.2008]. Dostupné na WWW : <<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/544256?OpenDocument>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001* [online]. Praha: ČSÚ, 2001 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW :
<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+%28NUTS2%29&stranka=1&kapitola_id=20>.

Dějiny Romů [online]. Muzeum romské kultury. Brno, 2000-2005 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW:
<http://www.rommuz.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=35>.

Ministerstvo vnitra České republiky. Zákon o sociálních službách. In *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv*. Praha: MVCR, 2006.
Dostupné na WWW:<<http://www.mvcr.cz/sbirka/2008/2008.html>>.

Multikulturní centrum Praha. *Příručka pro pracovníky veřejné správy* [online]. Praha, 2007 [cit. 3.6.2008]. Dostupné na WWW:
<<http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>>.

Sbírka zákonů České republiky [online]. Praha, 2001 [cit 15.5.2008]. Dostupné na WWW : <<http://www.mvcr.cz/sbirka/2001/sb104-01.pdf>>.

URBAN, K. *Policie v multikulturní společnosti* [online]. Červený Hrádek, 2006 [cit. 15.5. 2008]. Dostupné na WWW:
<<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2006/04/manual.html>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I	Charakteristika oslovených nízkoprahových zařízení
Příloha II	Dotazník

Příloha I Charakteristika oslovených nízkoprahových zařízení

Název zařízení: Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže
České Budějovice

Adresa zařízení: Emy Destinové 1
370 05 České Budějovice

Kontakt: Ředitel: Ing. Tomáš Rádl, tel. 385 341 877,
web: www.sasmcb.sdb.cz

Zřizovatel: Salesiánská provincie Praha

Poslání projektu: Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže České Budějovice přispívá prostřednictvím preventivního výchovného systému Dona Boska, volnočasových aktivit a sociální práce k celostnímu rozvoji dětí a mládeže.

Tento preventivní systém má tři základní pilíře: rozum, laskavost a náboženství. Cílem pedagogických a dobrovolných pracovníků je v mladých lidech upevnit hodnotové orientace, založené na kulturních, občanských a křesťanských principech.

Cílová skupina: Cílovou skupinou jsou primárně neorganizované, nebo sociálně znevýhodněné děti a mládež od 6 do 26 let ze spádové oblasti Čtyři Dvory, zejména ze sídliště Máj. Nabízí několik specifických programů, které jsou zaměřeny na konkrétní cílovou skupinu.

Principy všech nabízených programů jsou nízkoprahovost, individuální přístup, partnerství a zapojení klientů do obsahu i formy aktivit, snaha o co nejpřístupnější formu služeb, týmová práce všech pracovníků.

Nabízené programy:

- klub Oráč
- volnočasové aktivity na sídlišti Máj
- doučování
- oratoř Romano dživipen (Romský život)
- terénní sociální práce
- individuální sociální práce
- romský klub
- výlety a víkendovou

Název zařízení: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro

Adresa zařízení: Okružní 1a
České Budějovice

Kontakt: Vedoucí: Bc. Petra Závěšová, tel.: 731 604 436,
web: www.mchcb.org

Zřizovatel: Městská charita České Budějovice

Poslání projektu: Umožnit dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného sociálního prostředí získat chybějící zkušenosti a korektivní modely sociálního chování a zároveň podpořit získané pozitivní modely z orientační rodiny.

Cílová skupina: Děti a mládež, které zažívají nepříznivé sociální situace, jako jsou konfliktní společenské situace, obtížné životní události, omezující životní podmínky.

Nabízené programy:

• předškolní příprava	• školní příprava
• příprava „na život“	• klub
• streetwork	• dílny

Vize:

- získání startovacích bytů
- iniciovat vytvoření Nadačního fondu pro děti ze znevýhodněného sociálního prostředí
- vytvořit systém spolupráce se sítí škol, kurátorů pro děti a mládež, Sociálně právní ochrana dětí Střediska výchovné péče, soudy, diagnostických ústavů
- vytvořit systém spolupráce streetwork z jednotlivých oblastí
- ve spolupráci s projektem Tolerance 2006 – 2007 České Budějovice aktivně využívat Tranzitní program

Název zařízení: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P.

Adresa zařízení: Jírovcova 33

České Budějovice

Kontakt: Vedoucí: Bc. Petra Závíšová, tel.: 731 604 436,

web: www.mchcb.org

Zřizovatel: Městská charita České Budějovice

Poslání projektu: Iniciovat, napomáhat a umožňovat uskutečňovat pozitivní změny v životě dětí a mládeže, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy, sociálním vyloučením nebo se nacházejí v obtížné životní situaci. Těžištěm práce je předcházení vzniku sociálně nežádoucích jevů a zmírňování jejich následků. Služba je poskytována anonymně.

Cíl projektu: Zlepšení kvality života předcházením nebo snížením sociálních, zdravotních rizik souvisejících se způsobem života cílové skupiny, umožnění lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytváření podmínek k řešení nepříznivých situací.

Cílová skupina:

- neorganizované děti a mládež ve věku od 6 do 26 let
- rodinní příslušníci uživatelů služby

Nabízené služby:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- sociálně terapeutické činnosti
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Příloha II Dotazník

Vážený pracovníku, prosím Vás o samostatné a pravdivé vyplnění tohoto dotazníku. Zjištěné informace poslouží ke zpracování bakalářské práce na téma „Práce s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních v Českých Budějovicích“, v níž porovnávám metody přístupu k výchově Romů za účelem jejich integrace v praxi s tím, co se uvádí v literatuře.

Otázky jsou konstruovány (až na několik výjimek) jako otevřené, odpovědi tedy vypisujte vlastními slovy, dle svého uvážení, přesvědčení a vlastní zkušenosti. Neostýchejte se, prosím, více rozepsat o svých názorech, postřezích z praxe a podobně. U otázek s nabídkou možných odpovědí zakroužkujte Vámi zvolenou odpověď.

Děkuji za Vaši ochotu a věřím, že vyplňování dotazníku bude přínosné i pro Vás.

V případě jakýchkoli nejasností se na mě, prosím, obraťte.

Filip Hrubý,

student teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

tel.: 777 281 405 (i SMS)

e-mail: filipafilip@centrum.cz

1) Vaše pohlaví:

muž žena

2) Vaše etnická příslušnost:

Rom ne-Rom

3) Jaké je Vaše nejvyšší vzdělání? (ukončené i probíhající)

- a) základní
- b) středoškolské bez maturity
- c) středoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

- 4) Co Vás motivuje k práci s romskou mládeží?
- 5) Jaká je vaše pozice ve středisku?
- 6) Jakým způsobem se středisko nabízí klientům? Jak se o něm dovídají?
- 7) Jaké jste získal praktické zkušenosti při výchově a vzdělání Romů?
- 8) Pokládáte se za dostatečně připraveného/připravenou pro práci s romskou mládeží? V čem byste se rád(a) zdokonalil(a)?
- 9) Nabízí Vám středisko možnost se v tomto směru dále kvalifikovat?
Využíváte této možnosti?
- 10) Kolik Romů k vám dochází?
- 11) Jak jste spokojen(a) s návštěvností vzhledem k celkovému dění ve městě?
- 12) Co podle Vás Romové k vašemu středisku „táhne“?
- 13) Co Vám pomáhá být autoritou? O co se Vaše autorita opírá?
- 14) Snažíte se přizpůsobit výchovné prostředí (prostory střediska) potřebám Romů? Jak konkrétně?
- 15) Jakými způsoby podporujete u Romů vědomí vlastní identity a hrdost na ni?
- 16) Ukazujete jim, jak efektivně zacházet s volným časem? Jak to děláte?
- 17) Snažíte se v nich vzbudit potřebu vzdělávání? Jaký přístup se Vám osvědčuje?

- 18) Pracujete nějakým způsobem na kultivaci projevu romské mládeže?
- 19) Spolupracují s Vámi děti na tvorbě programu? Do jaké míry jim můžete svěřit odpovědnost?
- 20) Vychováváte si osobnosti, které následně působí ve středisku ve funkci vychovatele?
- 21) Snažíte se, aby se v rámci vašeho výchovného působení setkávala romská a neromská mládež? Jaké jsou Vaše zkušenosti?
- 22) Pořádáte, nebo účastníte se s romskou mládeží nějakých kulturních akcí, kde se setkávají i jejich rodiče a další příslušníci romské komunity se členy majoritní společnosti? Uveďte, prosím, Vaše postřehy z takových akcí.
- 23) Máte ve středisku schránku přání a stížností? Jaká přání se objevují nejčastěji a jak s nimi nakládáte?
- 24) Spolupracujete s rodiči dětí? Jakým způsobem? Navštěvujete rodiny v jejich domácnostech? (formálně, neformálně)
- 25) Spolupracujete se školami, kam docházejí? Jakým způsobem?
- 26) Existují kritéria, podle nichž hodnotíte výsledky své práce? Jak je aplikujete?
- 27) Vidíte u Romů, na něž působíte, nějaký posun?

Pokud Vás během vyplňování dotazníku napadla jakákoli připomínka, postřeh, nápad, či chcete uvést nějaký příklad z praxe, prosím, učiňte tak zde:

DĚKUJI ZA VÁŠ ČAS.

ABSTRAKT

HRUBÝ, F. *Práce s romskou mládeží v nízkoprahových zařízeních v Českých Budějovicích*. České Budějovice, 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce: Mgr. Pavel Kuchař, Ph.D.

Klíčové pojmy: Rom, integrace, socializace, sociální vyloučení, diskriminace, identita, volný čas, metodika práce s romskou mládeží, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Práce je zaměřena na specifika Romů, metodiku práce s romskou mládeží a její využití v českobudějovických nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež..

První kapitola objasňuje, kdo to jsou Romové, jejich původ a stručnou historii. Druhá část charakterizuje specifika romského etnika a bariéry v jejich integraci do společnosti. Ve třetí kapitole jsou popsány klíčové prvky práce s romskou mládeží.

Čtvrtá část práce je praktická a snaží se nastínit užívání této metodiky v praxi. Vychází z šetření pomocí dotazníků. Dotazníky vyplňovali pracovníci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Českých Budějovicích, kteří s Romy přímo pracují.

ABSTRACT**Work with Gipsy Youth in 'Low-doorsill' Facilities in České Budějovice**

Key words: Gipsy, majority, minor, integration, socialization, specifics of Gipsies, social exclusion, discrimination, identity, leisure time, 'low-doorsill' organizations for children and young people

The work is focused on specifics of Gipsies, methods of work with Gipsy youth and its use in 'low-doorsill' organizations for children and young people in České Budějovice.

The first chapter explains who Gipsies are, their origin and brief history. The second chapter characterizes specifics of Gipsy ethnic group and the barriers in their integration into the society. The third chapter describes the key elements in the work with Gipsy youth.

The fourth practical chapter tries to sketch using these methods in practice. It is based on a questionnaire survey. The questionnaires were filled by workers of 'low-doorsill' organizations for children and young people in České Budějovice, who work with Gipsies.